

СЕРГІЙ ЛЕГЕЗА,

кандидат історичних наук, доцент Дніпропетровського національного університету

Бібліографічний путівник цариною галузевої соціології

Фахові соціологічні галузі : Збірник бібліографічних покажчиків літератури за 1980–2006 роки / За ред. В.Г.Городяненка. — Дніпропетровськ: ДНУ, 2006. — 186 с.

Зростання наукового знання зумовлює потребу розгортання навчальних практик, оскільки існування будь-яких форм пізнання означає необхідність трансляції й наступності усталених стандартів пізнавальної діяльності, а також формування чітких стратегій навчання. Йдеться про щось більш специфічне, ніж тактика і стратегія педагогічної роботи, адже в цьому разі слід говорити про можливості, що виходять за межі власне навчальних технік і технологій. Форми наслідування звичних механізмів приросту знання багато говорять про саму науку — такий підхід давно вже вкоренився в історіографічних (у широкому сенсі слова) дослідженнях. Соціологія, треба сказати, активно опановує це поле: дослідження особливостей шкільної освіти як форм соціального контролю. Джерелознавчі й історіографічні дослідження, що з'являються останніми роками, — яскраве підтвердження цього факту.

Проте будь-яка дослідницька робота передбачає поряд із чітким усвідомленням проблеми нагромадження фактографічного матеріалу. Частковим, але, на нашу думку, конче необхідним етапом такого процесу залишається накопичення великого бібліографічного матеріалу, здатного надати чіткі орієнтири щодо реалізованих можливостей вітчизняної соціології.

У цьому ракурсі здійснювана соціологами Дніпропетровського національного університету робота з нагромадження й осмислення джерелознавчих даних видається нам надзвичайно показовою й неординарною. Частково анотовані бібліографічні покажчики, що вийшли друком упродовж останніх років, зокрема “Галузе-

ва соціологія” (Дніпропетровськ, 2003), “Підручники і навчальні посібники з соціології” (Дніпропетровськ, 2004), “Соціологія соціального управління” (Дніпропетровськ, 2005), деякою мірою заповнюють прикру прогалину, що утворилася від кінця 1980-х років у справі саморефлексії соціологічної науки. Нагромадження такого роду джерелознавчої бази вможливило розгортання загальних досліджень меж і можливостей наукового дискурсу. Понад те, ми можемо фіксувати процес такого осмислення, що *вже* розпочався: звернімо увагу хоча б на кандидатську дисертацію Ю.Глущенко “Соціологія молоді: процеси концептуалізації у контексті соціокультурних змін” — приклад тим паче показовий, що саме Ю.Глущенко була одним із упорядників анотованого бібліографічного покажчика “Соціологія молоді” (Дніпропетровськ, 2002), що ввійшов згодом до розширеного видання “Галузева соціологія” (Дніпропетровськ, 2003).

Черговим кроком у справі збагачення джерелознавчого і бібліографічного матеріалу став вихід друком рецензованого анотованого бібліографічного покажчика. Цей бібліографічний покажчик дає змогу підбити певні підсумки як у справі бібліографічного пошуку, так і в справі приросту фактографічного матеріалу для подальшого теоретичного пошуку.

Структура анотованого бібліографічного покажчика “Фахові соціологічні галузі” зорієнтована на актуальне бачення галузевої структури соціологічного знання, як її подано в сучасній українській науці. Розділи навчального посібника відповідають трьом базовим спеціалізаціям із соціології, відповідно до нормативних документів ВАК України, що виявляється суттєвою перевагою цього бібліографічного покажчика в плані безпосередньої утилітарної користі для науковців, які виходять на захист.

Три розділи навчального посібника — це “Теорія й історія соціології” (відповідає спеціальності 22.00.01 ВАК України), “Методика і техніка соціологічних досліджень” (відповідає спеціальності 22.00.02 ВАК України) і “Соціальна структура і соціальні відносини в суспільстві” (відповідає спеціальності 22.00.03 ВАК України). Четверта спеціалізація (“Галузеві соціологічні дисципліни”) окреслюється бібліографічним покажчиком “Галузева соціологія”, що вийшов друком у Дніпропетровську 2003 року. До збірника ввійшли дані про монографії, збірники праць, матеріали наукових конференцій, автореферати кандидатських і докторських дисертацій із відповідної тематики, підручники й антології та про інші видання, опубліковані в Україні та Росії у період від 1980-го до 2006 року українською і російською мовами.

Рецензований бібліографічний покажчик — це, власне, лише перший крок до формування обширної історіографічної бази сучасної соціології. Проте зусилля авторів уже дають підстави наголосити низку цікавих моментів, пов’язаних із домінуванням тієї чи тієї тематики в межах сучасного соціологічного знання. Понад те: структура, запропонована авторами, дає змогу фіксувати не лише досягнення, а й проблемні зони, визначати межі вже зробленого. Так, можливість виокремлення у розділі “Теорія та історія соціології” таких присвячених окремим напрямом соціологічного теоретизування спеціалізованих підрозділів, як “Структурний функціоналізм”, “Марксистська соціологія”, “Психологічний напрям”, “Соціологія М.Вебера”, “Соціологія Франкфуртської школи”, фіксуючи конкретні результати роботи дослідників історії соціології за останню чверть століття, ще й окреслює своєрідні “зони умовчання”, котрі ще тільки доведеться опанувувати наступним поколінням дослідників.

Надзвичайно вдалою (як у дослідницькому, так і в дидактичному плані) видається структура другого розділу бібліографічного покажчика — “Методика і техніка соціологічних досліджень”. Понад триста бібліографічних позицій згруповано у кілька проблемних блоків: “Питання методології соціологічних досліджень”, “Орга-

нізація збирання соціологічних даних”, “Методи збирання соціологічної інформації”, “Аналіз та оброблення соціологічних даних”, “Прикладні дослідження”. Крім того, для бібліографічного пошуку конче важливим є більш дрібне членування цих розділів. Так, звертаючись до методів збирання соціологічної інформації, упорядники покажчика вирізняють такі підрозділи: “Загальна характеристика соціологічних методів дослідження”, “Кількісні методи”, “Якісні методи”, що суттєво допомагає в бібліографічному пошуку.

Третій розділ покажчика становить не менший інтерес, бо дає змогу сформулювати думку щодо напрямів розвитку досліджень у цьому проблемному полі в точці переходу від радянської до пострадянської науки, стосовно засадових змін у дослідницьких перевагах сучасної соціологічної науки. Особливо важливим нам видається підрозділ “Соціальна структура суспільства: основні компоненти”, в якому систематизовано бібліографічні дані про дослідження цієї царини соціального пізнання за такими напрямками: “Соціально-класова підструктура”, “Соціально-демографічна підструктура”, “Соціально-територіальна підструктура”, “Соціально-етнічна підструктура”, “Соціально-фахова підструктура”.

В окремий підрозділ (і це, безумовно, є плюсом рецензованого видання) винесено проблеми матеріальних чинників диференціації суспільства. Тут виокремлено підрозділи: “Бідність як чинник змін соціальної структури”, “Середній клас: тенденції та перспективи”, “Еліта: досвід соціологічного аналізу”, що надає доволі велике поле як для джерелознавчих, так і для історіографічних і навіть методологічних висновків.

Напрочуд виграшним є також вирізнення окремого розділу “Соціальні процеси в контексті соціальної структури”. Тут визначено проблемні вузли, наявні в актуальному соціологічному дискурсі, зокрема “Соціальна мобільність”, “Трансформаційні процеси в суспільстві”, “Соціальні відносини в суспільстві”, що цілком відповідає сучасним вимогам соціологічного аналізу.

Вихід друком цього збірника як чергової ланки в ланцюжку давно розпочатої на базі Дніпропетровського університету роботи слід сприймати з оптимізмом. Неминучу неповноту відомостей, що містяться під його обкладинкою, цілком компенсують новаторські знахідки, що їх демонструє, зокрема, структура бібліографічного покажчика. Поява таких видань сприяє глибшому усвідомленню можливостей, перспектив, а іноді й обмежень сучасного соціологічного знання.